

Bülent ARINÇ

TBMM Eski Başkanı

KAV, “Türkiye Anayasasını Arıyor” konulu bir sivil anayasa oturumu tertiplemiştir. Sabah açılışı yapılarak ilk oturumu gerçekleştirildi. Öğleden sonraki ilk oturumumuzda başkan olarak görevlendirildim. Çok değerli arkadaşlar görüşlerini ve düşüncelerini ifade edecekler. Bu oturumda da konuşmalarımızın, düşüncelerimizin, sorularımızın ve sorulara verilecek cevapların oturum açısından yararlı olmasını diliyorum. Konuya özellikle gençlerimizin çok yakın ilgi gösterdiği fark ettim. Ayrıca, bundan çok mutluluk duyuyorum. Hukuk fakültesi öğrencilerinin ve üniversitelerimizde bu konuya yakın ilgi duyan arkadaşlarımızın bu sempozyumu takip etmeleri ve yine değerli parlamenterlerimizin bürokratlarımızın konuyla ilgilenmeleri fevkaledede önemlidir. Sizlere de ayrıca teşekkür ederim.

Bu oturumun konusu, “Sivil ve Siyasi Perspektif Açısından Anayasadan Beklentiler” konusudur. Takriben bu oturumda iki saate yakın bir süremiz var. Bu sürenin bir kısmını değerli katılımcılarımız görüşlerini açıklayacaklardır bir kısmını da tartışma süresi olarak ayırmış bulunmaktayız. Öncelikli olarak arkadaşlarımı bazı özellikleriyle birlikte takdim etmek istiyorum: Davetiyedeki yazılış sırasına göre;

- Sayın Prof.Dr.Burhan Kuzu; İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Aynı fakültede, 1998 yılında, asistan, doktor, doçent ve profesör olmuştur. Paris Sorbon Üniversitesinde iki yıl süre ile araştırmalar yapmıştır. İstanbul Üniversitesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalında öğretim üyesi ve anabilim dalı başkanlığı görevinde bulunmuştur. Hukuk ve çevre bilimi ve bilinci hakkında eserleri, yazıları, makaleleri ve araştırmaları bulunmaktadır. Sayın Burhan Kuzu AKP'nin kurucu üyesidir. Geçtiğimiz 22.dönem parlamentosunda İstanbul milletvekilliğiyle birlikte Anayasa Komisyonu başkanlığı görevini de yapmıştır. Şimdi yine 23. dönem parlamentosunda Anayasa Komisyonunun başkanıdır.
- Sayın Faruk Bal; İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Çeşitli illerde ve ilçelerde hâkimlik görevi yapmıştır. Londra Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Yabancı Mahkeme Kararlarının Temyizi ve Tanınması konusunda incelemeleri vardır. Bir bürokrat olarak Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü ve Personel Genel Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. Adalet Bakanlığı'ndaki görevinden ayrılarak 21.dönemde MHP'den Konya milletvekili olarak parlamentoda görev almıştır. Bu süre içerisinde

parlamentomuzda İçişleri Komisyonu başkanlığı görevinde ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinde Türk grubunun üyeliğini yapmıştır. Aynı zamanda, aynı görevde iken 2000 ve 2001 yılları arasında devlet bakanlığı görevini de yürütmüştür. MHP'nin özellikle anayasa ve hukuk konularında önemli isimlerinden birisidir, parti içerisinde belirleyici rol oynamaktadır. Şu anda da MHP genel başkan yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

- Sayın Erol Tuncer; 1938 doğumludur. İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi mezunu ve İnşaat Yüksek Mühendisidir. Karayolları Genel Müdürlüğü bünyesinde çeşitli görevlerde bulunmuştur. Geçmişte, İmar ve İskan Bakanlığı'nda Afet İşleri Genel Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. 1973-1980 yılları arasında CHP'den Gümüşhane milletvekilliği yapmıştır. CHP merkez yönetim kurulu üyesi, genel sekreter yardımcılığı ve ikinci Ecevit Hükümeti dönemde İmar ve İskan Bakanı olarak görev yapmıştır. 1987'de siyasi yaşam yasaklılığının kaldırılması ile birlikte SHP'de genel merkezde kamu yönetimi komisyonu başkan vekilliği yaptı. 1991 yılında SHP meclis üyesi oldu. Sayın Erol Tuncer'i bu siyasi faaliyetlerinin yanı sıra Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı'nın başkanı olarakta tanıyoruz. Kısa ismi TESAV olan bu vakfın başkanlığı görevini uzun bir süreden beri yürütmektedir. TESAV siyaset üzerine çok sayıda konferans, panel ve sempozyum tertiplemiştir. Şuanda da vakıf bünyesinde faaliyet gösteren siyaset okulunda ders veriyorlar. TESAV, şubat ayı içerisinde parlamentomuzda "Siyasi Partiler ve Seçim Kanunu"nda değişiklik önerileri konulu bir konferansı da tertiplemiştir. Şuanda seçim sistemleri üzerinde Türkiye'nin başlangıçtan bu yana yaptığı seçimleri sonuçlarını analiz eden pek çok kitap ve eserlere sahiptir.
- Sayın Hasan Ürel Bey; Ankara Barosunu temsilen oturumumuza katılıyor. Başkan yardımcısı görevini ifa etmektedirler. Meslektaşımızdır, avukat olarak çalışıyorlar.

Değerli katılımcılar ve saygıdeğer konuklar söz sahibi arkadaşlarımızdır. Herkes kendi düşüncelerini açıkça ifade edecektir. Bu tartışmaları yakından takip eden birisi olarak birkaç cümle ile bende düşüncelerimi başta ifade etmek istiyorum.

Yeni anayasa/sivil anayasa veya ismini ne koyarsak koyalım yeni bir anayasa çalışması gündemdedir. Bu sadece bugünün gündeminde kalmadı. Geçtiğimiz yıllarda parlamentoda bulunduğum dört dönem içerisinde de bazı siyasi partiler bu

konuda çalışma yaptı. Yine, 30 yılı aşkın siyasi hayatımda pek çok sivil toplum ve meslek kuruluşunun da Türkiye'ye sivil perspektiften bir anayasa kazandırma çalışmasının yakın şahidiyim.

Sizlerde biliyorsunuz ki TOBB, TÜSİAD, Barolar Başkanlığı gibi pek çok kuruluşumuz isimlerini belki saymadığım "Nasıl bir anayasa?" sorusuna cevap aramışlardır. Hatta bazı çalışkan, gayretli insanlar kendi perspektiflerinden şahsi olarak anayasa çalışması yapmışlardır. Bazıları ayağı yere basmayan uçuk kaçık şeyler olmakla birlikte pek çoğunda Türkiye nasıl bir anayasaya sahip olması konusunda zihnini yormuş aklını-fikrini vermiş insanların çabalarını okumuş ve görmüşüzdür. Bunların hepsini takdirle karşılamak mümkün. Çünkü, 2007 perspektifi içerisinde, AB adayı olarak Türkiye sivil, demokratik, çoğulcu bir anayasa ihtiyacı duyuyorsa toplumda belli kesimler mutlaka bu çalışma içeriklerinde olacaktır.

Bu dönem içerisinde AKP ve kurucu başkanı, akademisyenler seviyesinde bir çalışma yapılmasını Ergun Özbudun'dan rica da bulunmuşlardır. Bugün ki açıklamalarda onu gösteriyor, onların yaptığı çalışma partiye takdim edilmiş. Parti kendi siyasi çerçevesi içerisinde bunu incelemiş, daha sonrada uygun gördüğü metni tartışmaya açarak bu metne katkıda bulunacak kişi ve kuruluş/kurumların dikkati ve beğenisine sunmayı amaçlamıştır. Bu süre içinde de partilerin/kişilerin/kurumlarca tekrar tartışılması süreciyle metnin yasalaşmasını hedeflemişlerdir. Yani çalışmaların ortaya atıldığı temmuz ayından kasım ayına AKP'nin düşüncesini yansıtan bir taslak henüz net olarak elimizde dene olarak bulunmamaktadır.

İnanıyorum ki, yakın bir tarihte üzerinde konuşulan ve kararlaştırılan bir taslak herkesin bilgisine en azından internet aracılığıyla veya bir yayın yoluyla sunulacaktır. Gönül ister ki, şüphesiz yeni bir anayasaya ihtiyaç duyuyorlarsa, bu çalışmalar tüm siyasi partilerce yapılsın. Bunlar bir araya gelsin ve sonunda kabul ve karar merci olan TBMM böyle bir değişikliği gerçekleştirsin veya böyle bir değişikliğe ihtiyaç yoktur kararını versin.

Bu demokratik tartışmaya peşin hükümlerle ve ideolojik bakış açısıyla karşı çıkmak bir hukuki çerçeve değildir. Yani, peşinen "söyletmeyin vurun" mantığı hukuk mantığı değildir. "Ne konuşuluyor, ne isteniyor, ne teklif ediliyor" bütün bunlara hukuk, bilim ve siyasi açıdan bakmamız gerekmekte olduğunu düşünüyorum.

Böyle bir anayasa kapsamlı bir anayasa değişikliğimidir yoksa toptan yeni bir anayasamıdır? Sanıyorum konuşmacılar bu konulara gireceklerdir. Benim görebildiğim kadarıyla başlangıç maddesinden başlayarak mevcut anayasanın

maddelerinden bir kısmını dışarıda bırakan daha az maddeli bir anayasa öngörülmüştür. Sistematiği de az çok değiştirilmiştir. Maddelerdeki tarif ve tanımlar değişmiştir. Bir açıdan da yeni bir anayasa gözüyle bakmamız mümkün olabilir.

Sivil anayasa sözcüğüne karşı çıkılıyor. Sivil anayasadan kastedilen nedir? Bildiğiniz gibi daha önceki anayasalarımız, 1921 ve 1924 anayasalarını saymazsak, 1961 ve 1982 anayasalarıdır. 1961 Anayasası, 27 Mayıs 1960 askeri hareketinden/darbesinden sonra; 1982 Anayasası, 12 Eylül 1982'de askeri darbesinden/hareketinden sonra bir şekilde hazırlanmış kurucu ve danışma meclisleriyle referanduma sunulmuş anayasalardır.

Şuanda yürürlükte olan anayasamız, 1982 anayasasıdır. Bu anayasanın 180'e yakın maddesi vardır. Özellikle son yıllarda yapılan değişikliklerle 60'a yakın maddesi değiştirilmiştir. Böylece mevcut anayasanın üçte bir maddesi değiştirilmiş bulunmaktadır. Bu anayasanın ahengini ve akordunu bozmak bir tarafa bir de daha çok değişiklik ihtiyacı kendini hissettirmiştir. Dolayısıyla, 1982 anayasasının hazırlanışındaki mevcut şartlarla bugün yeni, sivil ve demokratik bir anayasa yapalım çabalarını bağdaştırmak mümkün olabilir. Yani, her iki anayasada kendinden önceki darbelerin bir ürünü olarak çıkmıştır. Hazırlanmasında kurucu meclisler bulunmuştur, referandumları olmuştur ama çeşitli sebeplerle de tepki anayasası olarak gündeme gelmiştir. Bugün toplumsal ve hukuki ihtiyaç farklıdır denilebilir.

Kendime göre birkaç cümle ile 1961 ve 1982 anayasalarını ve bugün yapılmak istenen arasındaki farkları şöyle özetlemek istedim.

- 1- 1961 ve 1982 anayasaları askeri müdahaleler sonrası hazırlanmıştır.
- 2- Her iki anayasada da askeri müdahaleyi yapan kurum -birisinde Milli Birlik Komitesi, birisinde Milli Güvenlik Konseyi- diğer kısmı ise temsilciler ve danışma meclisinden oluşan sivillerin yer aldığı meclisler tarafından yapılmıştır.

Yani, askeri yönetim ve gücü temsil eden bir erkle sivillerden oluşan danışma meclisi veya kurucu meclis ikisinin birlikte yaptığı bir anayasa çalışmasıdır. Her iki meclisin hazırlanmasında kurucu meclisin sivil kanadı, temsilciler meclisi ve danışma meclisi, seçimle oluşmamıştır. Her iki durumda da kurucu meclis tarafından hazırlanan anayasa halkoyuna sunulmak suretiyle kesinleşmiştir. Her iki durumda da sivil kanatta, temsilciler meclisi ve danışma meclisi, bakanlar kurulunun kurulması ve görüşülmesine dair yetkileri yoktur ve kullanılmamıştır.

Kendi ikisi arasındaki farklara da baktığımız zaman, 1961’de temsilciler meclisi 1982’de ki danışma meclisine oranla daha temsili niteliktedir. Temsilciler meclisinde, kapatılan Demokrat Parti dışında iki parti, CHP ve CKMP, anayasanın hazırlanmasına katılmışlardır. Oysa, 1982 anayasasının hazırlanmasına hiçbir siyasi parti katılmamıştır. 12 Eylül 1982 darbesiyle siyasi partilerin tamamı kapatılmış, faaliyetten men edilmiştir ve danışma meclisine üye olmanın bir şartı da herhangi bir siyasi partinin üyesi olmamak olarak belirlenmiştir. 1961 Anayasasının halkoyuna sunulması sonrasında metnin kabul edilmemesi durumunda ne yapılacağı belirlenmişti. Bu durumda yeni temsilciler meclisi seçilecek anayasa hazırlama çalışmalarına tekrar baştan başlanacaktı. 1982 anayasasının hazırlanması sisteminde ise halk oylamasına sunulan anayasanın reddi halinde ne olacağı belirtilmemiştir. Bu nedenle tasarı reddedildiğinde askeri idarenin bir süre daha sürme düşüncesinin akla geldiği işaret edilmiştir. 1961 halk oylamasında Demokrat Parti dışındaki diğer siyasi partiler kamuoyu oluşturulmasında aktif rol oynamışlardı, oysa 1982 anayasasının oylanmasında siyasi partilerin bir rolü olmamıştır. 1961 halk oylamasının aksine 1982 anayasasının kabulünde cumhurbaşkanının seçimi de halk oylamasının içine konmuştur. 1982 anayasasının geçici birinci maddesine göre anayasanın halk oylamasının sonucu Türkiye Cumhuriyeti anayasası olarak kabul edildiğinin usulünce ilanı ile birlikte halk oylaması tarihindeki Milli Güvenlik Kurulu başkanı ve devlet başkanı cumhurbaşkanı sıfatını kazanarak yedi yıllık bir süre için cumhurbaşkanına tanınan görevleri yerine getirir denilmiştir.

1961 ve 1982’yi yaşayanlar çok iyi bilirler ki bu anayasaların kabul edilmesi yolunda ayrıca psikolojik baskı yanında kamu görevlileri yoluyla bu yönde olağanüstü çabalar gösterilmiştir. Hatta oylama sırasında kullanılan zarfların inceliğiyle içine konulan oy pusulalarının belli edilmesi amacını da o süreç içerisinde arzu edildiği söylenebilir.

Ben olaya böyle bir perspektifle baktım. Sözü arkadaşlarıma bırakmadan sempozyumun amacına ulaşmasını diliyorum.